

**Натисніть тут, щоб
купити книгу на сайті
або замовляйте за телефоном:
(0352) 51-97-97, (067) 350-18-70,
(066) 727-17-62**

Присвячуємо це видання нашій дорогій мамі та дружині Ніні Кузьмівні, яка доклала чимало зусиль для його появи на світ.

Передмова

Необхідність у виданні «Словника наукових і народних назв лікарських рослин України» визріла давно, позаяк серед значної кількості друкованої літератури, присвяченої питанням фітотерапії, немає жодного джерела, в якому б читач, прихильник використання дарів «зеленої аптеки», зміг би конкретно звернутися до лікарської рослини без огляду на побічні ефекти. При цьому необхідно пам'ятати також і про те, що, крім наукових, лікарські рослини мають багато народних назв, синонімів, а це вимагає додаткових знань.

У систему побудови пропонованого посібника покладено певну послідовність: спочатку подається наукова українська назва лікарської рослини, потім — латинський еквівалент, а за ним — російський переклад. У словникових статтях до кожної лікарської рослини наведено народні ботаноніми, взяті авторами з різноманітних друкованих літературних джерел, основним з яких є енциклопедична інформація найзазаслуженішого трудівника на ниві української діалектології Миколи Андрійовича Грицака (1908–1979), котрий чудово знав рослинний світ України.

У кожному посібнику, довіднику чи монографії автори звертаються до широкого кола читачів із закликом бережного ставлення до «зеленої аптеки» нашої благодатної України. Адже величезна увага до лікарських рослин набула небезпечною, а часом і катастрофічною становища, зокрема під натиском техногенної діяльності людини в останні десятиріччя. Чимало рослин стали рідкісними або зникаючими, багато з них вже назавжди перестали існувати. Значно зменшилась територія фітосфери, збід-

ніла флора більшості природних регіонів і рослинних угруповань.

У зв'язку з цим і виникла природна необхідність додаткового, а може, й основного висвітлення важливості охорони рослинного світу, зокрема рідкісних та зникаючих видів рослин, а також тих, які перебувають на межі цілковитого зникнення. Саме цьому і присвячена попередня книга авторів — «Рідкісні та зникаючі лікарські рослини України. Мала Червона книга лікарських рослин України» (Тернопіль: Навчальна книга — Богдан, 2011).

У численних друкованих літературних джерелах автори розширили розділи щодо практичного застосування лікарських рослин, не забуваючи про вислів К.А. Тімірязєва про те, що «від зеленого листя беруть початок усі прояви життя на Землі».

Багато читачів, котрі цікавляться книгами про лікарські рослини, хочуть знати, якими травами чи препаратами з них лікують лікарі та як можна розпізнати рослину в природі (особливо це стосується міських жителів). Таємничість успіху самолікування підігривається ще й використанням тих чи інших лікарських рослин, які мають декілька народних (місцевих назв чи синонімів) у різних географічних широтах однієї й тієї ж рослини. При цьому забувають, що лікування травами не завжди безпечне. Багато рослин водночас зі значними лікувальними ефектами при невмілому, неправильному використанні можуть викликати в організмі людини важкі або навіть смертельні наслідки. Таке явище досить часто спостерігається без дотримання відповідних знань та вимог при заготівлі лікарських рослин у надто нерозумних кількостях, що також є шкідливим для ефективної фітотерапії загалом.

Пропонований посібник покликаний навчити населення розрізняти і правильно заготовляти лікарські рослини без заподіяння шкоди як власному здоров'ю, так і Природі. Адже труднощі часто виникають навіть у спеціалістів медичного профілю, котрі ще не дуже орієнтуються у науковій біологічній та ботанічній термінології стосовно лікарських рослин, які проростають на щедрих землях України.

У цьому довідковому виданні увага акцентується на токсичних властивостях лікарських рослин, що значною мірою обмежує їхню надмірну заготівлю.

В основу народних (місцевих) назв синонімів лікарських рослин видання покладено дані, запозичені авторами з багатьох літературних джерел, насамперед від відомого вузькому колу працівників Ужгородського державного університету, а також невтомного збирача народних говірок, фольклориста, мовника, доцента цього ж університету М.А. Грицака.

Токсичні властивості рослин пояснюються їхніми діючими індивідуальними властивостями або сумішами хімічних сполук, між якими можуть виникати антагонізм, сумування або потенціювання форм фармакологічних ефектів, властивих кожній хімічній речовині зокрема. Речовини, що спричиняють отруєння, можуть концентруватися як у всіх частинах рослини, так і вибірково в окремих із них. Наприклад, рослинна отрута глікозид амігдалін міститься лише в кісточках абрикоса.

Крім резорбтивної форми отруєння спостерігаються також і місцеві прояви на шкірі, слизових оболонках. Необхідно мати на увазі, що місцеве пошкодження шкіри чи слизових може сприяти виникненню загальної інтоксикації внаслідок високої всмоктуваності хімічних сполук з рослин не тільки через пошкоджені шкіру чи слизові, а й непошкоджені.

На земній кулі проростає близько 300 тисяч видів рослин, з яких близько 700 видів можуть спричинити важкі та навіть смертельні отруєння людини чи тварин, що становить майже 4,1% загальної кількості отруєнь. При отруєнні в організмі людини відбуваються складні зміни в гомеостазі, що зумовлюють кінцеву клінічну картину отруєння і смерті.

Рослини — це живі об'єкти, жива матерія, складні системи, побудовані з білків, жирів, вуглеводів, води та енергії. В них відбуваються складні перетворення, що називаються обміном речовин. Основною властивістю життя є безперервний обмін речовин та енергії між організмом

Використання: як заспокійливий засіб центральної нервової системи, при зниженому апетиті, в складі грудного і потогінного чаїв.

Медунка лікарська, Pulmonaria officinalis L.

Російська назва — **медуница лекарственная.**

Народні назви: брат-і-сестра, воловий язик, дзвоники, згар, зілля куряче, крокіш, меденика, медицина, медовик, медуница лісова, медуница червона, медуничник, медушка, медяник, попукач, сварник, сватики, смоктунчики, смоктушчики, табака пільська, трава жива лісова, трава легенева, цицак, чмелена, щемелина, синя, щемелиця, язик воловий.

Використання: в суміші з іншими лікарськими рослинами споришем, хвощем, кропивою, підбілом, солодкою.

Меліса лікарська, Melissa officinalis L.

Російська назва — **мелисса лекарственная.**

Народні назви: бджолина трава, лимонна м'ята, медова трава, медівка, меліса лимонна, ройовик.

Використання: як заспокійливий засіб у людей похилого віку.

Миколайчики плоскі, Eryngium planum L.

Російська назва — **синеголовник плосколистный.**

Народні назви: будяк синій, будячок, будячок польовий, ведмедиця, головник синій, колючки, колючки сині, любі-мене, любка, миколайка, миколаєвка, миколайчики сині, миколаївці, миколайки, миколки, николаєць, перенос-зілля, перекотиполе, перелетник, переполошник, полунушник, синьоголовка, синеголов, синіголовник.

Використання: зовнішньо — для ванн при фітодерматитах і артриті.

Мильнянка лікарська, *Saponaria officinalis* L.

Російська назва — **мыльнянка лекарственная.**

Народні назви: бобівник, бобовник, зірка, зірки білі, зводник, дике мило, кокел, корінь мильний, мидлянка, мило дике, мильна трава, мило татарське, мило коров'яче, мило собаче, мильниця, миляник, милянка, мильник, мильниця, мутлиця, натягач, панчошник, пінка, самокиша, світ мильний, слютка, стягач, терлиця, частуха, честуха.

Примітка. До хімічного складу кореневищ з корінням входять хімічні речовини з високим гемолітичним індексом, що проявляється важкими і тривалими крововиливами, тому використання небезпечне.

Мучниця звичайна, *Arctostaphylos uva-ursi* (L.)

Spreng.

Російська назва — **толокнянка обыкновенная.**

Народні назви: ведмеже вухо, ведмежа ягода, вовчі ягоди, мучник.

Використання: як сечогінний антибактеріальний препарат лише за умови лужної реакції сечі.

М'ята перцева, *Mentha piperita* L.

Російська назва — **мята перечная.**

Народні назви: галушанка, ладошник, мнята, мнята гладка, мнята городня, мнята камфорна, мнята канкова, мнята холодна, мнятва, мнятка, мнятка англійська, мнята натошник, мнята попрьова, мнята холоднянка, мнята чорна, м'ятва, м'ятка падошник, насередник, натошник, пахало, пахучка, фуферміт.

Використання: в складі вітрогінного, потогінного, заспокійливого і шлункового чаїв.

Список використаної літератури

1. Академия наук Украины ССР. Фитонциды в медицине. — К.: Из-во АН УССР, 1959. — 223 с.
2. Гаммерман А.Ф., Гром И.И. Дикорастущие лекарственные растения СССР. — М.: Медгиз, 1976. — 288 с.
3. Гаммерман А. Ф., Кадаев Г. Н., Яценко-Хмелевский А. А. Лекарственные растения (растения-целители). — М.: Высшая школа, 1990. — 545 с.
4. Гарбарець М. О., Западнюк В.Г. Фітотерапія: Довідник. — К.: Вища школа, 1987. — 318 с.
5. Гарбарець М. О., Захарія А. В., Гарбарець Н. М. Лікарські рослини і здоров'я дитини. — Тернопіль: Навчальна книга — Богдан, 2009. — 336 с.
6. Гарбарець М. О., Западнюк В. Г., Захарія А. В., Гарбарець Н.М. Фітотерапія хвороб дитячого віку. — Тернопіль: Укрмедкнига, 2008. — 408 с.
7. Гарбарець М. О., Гарбарець Н. М. Лікарські рослини для вашого здоров'я. Довідник. — Тернопіль: Навчальна книга — Богдан, 2009. — 280 с.
8. Гарбарець Н. М., Гарбарець М. О. Мала Червона книга України. — Тернопіль: Навчальна книга — Богдан, 2011. — 88 с.
9. Даниленко В. С., Родионов П. В. Острые отравления растениями. — К.: Здоровье, 1996. — 175 с.
10. Йорданов Д., Николов П., Бойчинов А. Лечение лекарственными травами. — София, 1970. — 342 с.
11. Заверуха Б. В., Андрієнко Т. Л., Протопопова В. В. Охраняемые растения Украины. — К.: Наукова думка, 1983. — 176 с.
12. Зубицький Д. Н., Зубицька Н. П. Для вашого здоров'я. — К.: Медекол, 1993. — 142 с.
13. Иванов В. И. Лекарственные средства в народной медицине. — М.: Военное издательство, 1992. — 446 с.
14. Ивашин Д. С. и др. Лекарственные растения Украины: справочник для сборщика и заготовителя. — К.: Урожай, 1975. — 357 с.

15. Катіна З. Ф., Івашин Д. С., Анісімова М. І. Дикорос-
тучі лікарські рослини УРСР. — К.: Здоров'я, 1965. —
301 с.
16. Катуков Г. Н. Культивовані і дикорослі лікарські рос-
лини. Довідник. — К.: Наукова думка, 1971. — 335 с.
17. Комендар В. Лікарські рослини Карпат. — Ужгород:
Карпати, 1971. — 246 с.
18. Комендар В. Лікарські рослини Карпат. Дикорослі
та культурні. — Видання третє, доповнене і перероб-
лене. — Ужгород: Мистецька лінія, 2007. — 503 с.
19. Ковалева Н. Г. Лечение растениями. Очерки по фито-
терапии. — М.: Медицина, 1971. — 350 с.
20. Гниценко П. Ю., Грицак М. А. Українська мова: Ен-
циклопедія. — К., 2004. — С. 121.
21. Кобів Ю. Словник українських наукових і народних назв
судинних рослин. — К.: Наукова думка, 2004. — 800 с.
22. Лікарські рослини. Енциклопедичний словник / За ре-
дакцією А. М. Гродзінського. — К.: Українська Енци-
клопедія, 1992. — 545 с.
23. Максютіна Н. П. Растительные лекарственные сред-
ства. — К.: Здоровье, 1985. — 260 с.
24. Німчук В. В. Словник ботанічної номенклатури України
М. А. Грицака (Українська термінологія і сучасність).
Збірник наукових праць. — К., 2001. — Вип. 4.
25. Родин В. И. с соавт. Лекарственные растительные
средства в оториноларингологии. — К.: Здоровье,
1983. — 60 с.
26. Руденко Х. Ю., Фодор С. С., Резниченко О. П. Мате-
ріали до флори Закарпатської області. — Наукові за-
писки Ужгородського Університету. Серія біологічна,
№ 956. — Том 4.
27. Грицак М. А. Словник південнокарпатських україн-
ських говорів (рукопис). 1925–1975.
28. Грицак М. А. Українсько-румунські взаємозв'язки
в ботанічній номенклатурі говорів району Карпат.
Культура та побут населення Українських Карпат. —
Ужгород, 1972. — С. 112–115.

29. Соколов С. Я., Замотаев И. П., Справочник по лекарственным растениям (фитотерапия). — М.: Медицина, 1990. — 427 с.
30. Сухарева І. Х. Фізіологія рослин. — К.: Радянська школа, 1972. — 175 с.
31. Турова А. Д. Лекарственные растения СССР и их применение. — М.: Медицина, 1974. — 424 с.
32. Тимирязев К. А. Избранные сочинения. — Т. I. — М.: Сельхозиздат, 1957. — 426 с.
33. Сало В. М. Зеленые друзья человека. — М.: Наука, 1957. — 271 с.
34. Фодор С. С. Флора Закарпаття. — Львів: Вища школа, 1974. — 207 с.
35. Фодор С. С. Растительный покров Закарпатской области. Научные записки Ужгородского университета. — Ужгород, 1956. — Том 17.
36. Фодор С. С. До походження і розвитку флори Закарпатської рівнини. / В кн. матеріали IV з'їзду Українського ботанічного товариства. — К., 1969.
37. Харченко М. С., Карамішева А. М., Володарський Л. Й. Лікарські рослини і їх застосування в народній медицині. — К.: Здоров'я, 1971. — 335 с.

Зміст

Передмова	3
Постатейні наукові та народні назви лікарських рослин	10
Авран лікарський , <i>Gratiola officinalis</i> L.	10
Агалик — трава гірська , <i>Jasione montana</i> L.	10
Аїр тростини , <i>Acorus calamus</i> L.	10
Алое деревоподібне , <i>Aloe arborescens</i> L.	11
Алтея лікарська , <i>Althaea officinalis</i> L.	11
Анакампис пірамідальний , <i>Anacamptis</i> <i>pyramidalis</i> (L.) Rich.	11
Аніс звичайний , <i>Anisum vulgare</i> L.	12
Арніка гірська , <i>Arnica montana</i> L.	12
Астрагал шерстистоквітковий , <i>Astragalus dasyanthus</i> Pall.	12
Багатоніжка звичайна , <i>Polypodium vulgare</i> L.	13
Багно звичайне , <i>Ledum palustre</i> L.	13
Барвінок малий , <i>Vinca minor</i> L.	14
Бедринаць ломикаменевий , <i>Pimpinella saxifraga</i> L.	14
Безсмертки однорічні , <i>Xeranthemum annuum</i> L.	14
Береза бородавчаста , <i>Betula pendula</i> Roth.	14
Березка польова , <i>Convolvulus arvensis</i> L.	15
Билинець комариний , <i>Gymnadenia conopsea</i> (L.) R. Br.	15
Блекота чорна , <i>Hyoscyamus niger</i> L.	15
Бобівник трилистий , <i>Menyanthes trifoliata</i> L.	16
Болиголов плямистий , <i>Conium maculatum</i> L.	16

Брусниця, <i>Vaccinium vitis-idaea</i> L.	16
Бузина чорна, <i>Sambucus nigra</i> L.	17
Буквиця лікарська, <i>Betonica officinalis</i> L.	17
Буркун лікарський, <i>Melilotus officinalis</i> (L.) Desr.	18
Великоголовник сафлороподібний, <i>Rhaponticum</i> <i>carthamoides</i> Willd.	18
Вербена лікарська, <i>Verbena officinalis</i> L.	18
Вербозілля звичайне, <i>Lysimachia vulgaris</i> L.	19
Верес звичайний, <i>Calluna vulgaris</i> (L.) (Hull.)	19
Вероніка лікарська, <i>Veronica officinalis</i> L.	19
Відкасник безстебловий, <i>Carlina acaulis</i> L.	19
Вовчі ягоди звичайні, <i>Daphne mezereum</i> L.	20
Вовчуг польовий, <i>Ononis arvensis</i> L.	20
Воловик лікарський, <i>Anchusa officinalis</i> L.	21
Волошка синя, <i>Centaurea cyanus</i> L.	21
В'язіль барвистий, кучерявий горошок, <i>Coronilla varia</i> L.	21
Гадючник в'язолистий, <i>Filipendula ulmaria</i> (L.) Maxim. .	22
Гарбуз звичайний, <i>Cucurbita pepo</i> L.	22
Гіркокаштан звичайний, <i>Aesculus hypocaustanum</i> L.	23
Глечики жовті, <i>Nuphar luteum</i> (L.) Sibth. et Sm.	23
Глід колючий, <i>Crataegus oxyacantha</i> L.	23
Глід криваво-червоний, <i>Crataegus sanguinea</i> Pallos.	24
Глід одноматочковий, <i>Crataegus monogyna</i> Jacob.	24
Глуха кропива біла, <i>Lamium album</i> L.	24
Головатень звичайний, <i>Echinopsis ritro</i> L.	24
Горицвіт весняний, <i>Adonis vernalis</i> L.	25
Горіх волоський, <i>Juglans regia</i> L.	25

Горобина звичайна, <i>Sorbus aucuparia</i> L. (Michx.) Elliot. .	25
Горобина чорноплода, <i>Aronia melanocarpa</i> L.	26
Грабельки звичайні, <i>Erodium cicutarium</i> (L.) L. Herit.	26
Грицики звичайні, <i>Capsella bursa pastoris</i> (L.) Medicus. .	26
Деревій звичайний, <i>Achillea millefolium</i> (L.)	26
Дивина густоквіткова, <i>Verbascum densiflorum</i> L.	27
Дрік красильний, <i>Genista tinctoria</i> L.	28
Дріоптерис чоловічий, <i>Dryopteris filixmas</i> (L.) Schott.	28
Дурман звичайний, <i>Datura stramonium</i> L.	29
Дягель лікарський, <i>Archangelica officinalis</i> (Moench.) Hoffm.	29
Ефедра двоколоса, <i>Ephedra distachya</i> L.	30
Живокіст лікарський, <i>Symphytum officinale</i> L.	30
Жовтозілля звичайне, <i>Senecio vulgaris</i> L.	31
Жостір проносний, <i>Rhamnus cathartica</i> L.	31
Журавлина чотирипелюсткова, <i>Oxycoccus palustris</i> L.	31
Заяча конюшина багатоліста, <i>Antyllis polyphylla</i> Kit.	32
Звіробій звичайний, <i>Hypericum perforatum</i> L.	32
Зозулинець блощичний, <i>Orchis coriophora</i> L.	32
Зозулинець болотний, <i>Orchis palustris</i> Jacob.	33
Зозулинець дрібнокрапчастий, <i>Orchis punctulata</i> Stev. ex Lindl.	33
Зозулинець мавпячий, <i>Orchis simia</i> L.	33
Зозулинець обпалений, <i>Orchis ustulata</i> L.	33
Зозулинець прованський, <i>Orchis provincialis</i> Balb.	33
Зозулинець пурпуровий, <i>Orchis purpurea</i> Huds.	34
Зозулинець рідкокрітковий, <i>Orchis laxiflora</i> Lam.	34

Зозулинець розмальований, <i>Orchis picta</i> Loisel.	34
Зозулинець салеповий, <i>Orchis morio</i> L.	34
Зозулинець тризубчастий, <i>Orchis tridentata</i> Scop.	34
Зозулинець чоловічий, <i>Orchis mascula</i> L.	35
Зозулинець широколистяний, <i>Orchis latifolia</i> L.	35
Зозулинець шоломоносний, <i>Orchis militaris</i> L.	35
Золототисячник звичайний, <i>Centaureum umbellatum</i> Gilib.	35
Калачики лісові, <i>Malva silvestris</i> L.	36
Калина звичайна, <i>Viburnum opulus</i> L.	36
Кмин звичайний, <i>Carum carvi</i> L.	36
Козлятник лікарський, <i>Galega officinalis</i> L.	37
Конвалія звичайна, <i>Convallaria majalis</i> L.	37
Копитняк європейський, <i>Asarum europaeum</i> L.	37
Королиця звичайна, <i>Leucanthemum vulgare</i> Lam. Seu <i>Chrisanthemum leucanthemum</i>.	38
Коронарія зозуляча, <i>Coronaria flos-cuculi</i> (L.) A. Braun.	38
Котячі лапки дводомні, <i>Antennaria dioica</i> L.	39
Кремена біла, <i>Petasites albus</i> L.	39
Кріп запашний, <i>Anethum graveolens</i> L.	39
Кропива дводомна, <i>Urtica dioica</i> L.	39
Крушина ламка, <i>Frangula alnus</i> Miller.	40
Кульбаба лікарська, <i>Taraxacum officinale</i> Web. ex Wigg.	40
Купина запашна, <i>Polygonatum odoratum</i> (Mill.) Druce.	41
Курячі очка польові, <i>Anagallis arvensis</i> L.	41
Ластовень лікарський, <i>Vincetoxicum hirundinaria</i> L.	41
Латаття біле, <i>Nymphaea alba</i> L.	41
Липа серцелиста, <i>Tilia cordata</i> Mill.	42

Ліщина звичайна, <i>Corylus avellana</i> L.	42
Лопух павутинистий, <i>Arctium tomentosum</i> Mill.	42
Лопух справжній, <i>Arctium lappa</i> L. син. <i>Lappa</i> Gaerth. major.	42
Любисток лікарський, <i>Levisticum officinale</i> Koch.	43
Любка дволиста, <i>Platanthera bifolia</i> (L.) Rich.	43
Льонок звичайний, <i>Linaria vulgaris</i> Mill.	43
Материнка звичайна, <i>Origanum vulgare</i> L.	43
Медунка лікарська, <i>Pulmonaria officinalis</i> L.	44
Меліса лікарська, <i>Melissa officinalis</i> L.	44
Миколайчики плоскі, <i>Eryngium planum</i> L.	44
Мильнянка лікарська, <i>Saponaria officinalis</i> L.	45
Мучниця звичайна, <i>Arctostaphylos uva-ursi</i> (L.) Spreng. ..	45
М'ята перцева, <i>Mentha piperita</i> L.	45
Нагідки лікарські, <i>Calendula officinalis</i> L.	46
Наперстянка великоквіткова, <i>Digitalis ambigua</i> Murr.	46
Нетреба звичайна, <i>Xanthium strumarium</i> L.	46
Нетреба колюча, <i>Xanthium spinosum</i> L.	46
Ожина сиза, <i>Rubus caesius</i> L.	47
Оман британський, <i>Inula britannica</i> L.	47
Оман високий, <i>Inula helenium</i> L.	47
Омела біла, <i>Viscum album</i> L.	48
Остудник голий, <i>Herniaria glabra</i> L.	48
Парило звичайне, <i>Agrimonia eupatoria</i> L.	48
Паслін солодко-гіркий, <i>Solanum dulcamara</i> L.	49
Паслін чорний, <i>Solanum nigrum</i> L.	49
Первоцвіт весняний, <i>Primula veris</i> (L.) Hill.	50

Переступень білий, <i>Bryonia alba</i> L.....	50
Перстач прямостоячий, <i>Potentilla erecta</i> (L.) Raensch.....	50
Печіночниця звичайна, <i>Hepatica nobilis</i> Gers.....	51
Пижмо звичайне, <i>Tanacetum vulgare</i> L.....	51
Підбіл звичайний, <i>Tussilago farfara</i> L.....	51
Підмаренник справжній, <i>Galium verum</i> L.....	52
Підмаренник чіпкий, <i>Galium aparine</i> L.....	52
Пізньоцвіт осінній, <i>Colchicum autumnale</i> L.....	52
Плаун баранець, <i>Huperzia selago</i> L. (Bernh. ex Schrank.)	53
Плаун булавоподібний, <i>Lycopodium clavatum</i> L.....	53
Подорожник великий, <i>Plantago major</i> L.....	54
Подорожник ланцетолистий, <i>Plantago lanceolata</i> L.....	54
Полин гіркий, <i>Artemisia absinthium</i> L.....	54
Полин звичайний, <i>Artemisia vulgaris</i> L.....	54
Полин цитварний, <i>Artemisia cina</i> (Berg.) P. Pol.....	55
Родовик лікарський, <i>Sanguisorba officinalis</i> L.....	55
Розхідник звичайний, <i>Glechoma hederacea</i> L.....	55
Ромашка лікарська, <i>Matricaria chamomilla</i> L.....	56
Рутка лікарська, <i>Fumaria officinalis</i> L.....	56
Сідач коноплевий, <i>Eupatorium cannabinum</i> L.....	56
Скополія карніолійська, <i>Scopolia carniolica</i> Jacq.....	57
Собача кропива звичайна, <i>Leonurus cardiaca</i> L.....	57
Соняшник однорічний, <i>Helianthus annuus</i> L.....	57
Спориш звичайний, <i>Polygonum aviculare</i> L.....	57
Стокротки багаторічні, <i>Bellis perennis</i> L.....	58
Суховершки звичайні, <i>Prunella vulgaris</i> L.....	58
Сухоцвіт багновий, <i>Gnaphalium uliginosum</i> L.....	59

Сфагн, <i>Sphagnum</i> Sp.	59
Татарник звичайний, <i>Onopordom acanthum</i> L.	59
Терен звичайний, <i>Prunus spinosa</i> L.	59
Тирлич звичайний, <i>Gentiana pneumonanthe</i> L.	59
Фенхель звичайний, <i>Foeniculum vulgare</i> L.	60
Фізалис звичайний, <i>Physalis alkekengi</i> L.	60
Хвилівник, кірказон звичайний, <i>Aristolochia clematidis</i> L.	60
Хвощ польовий, <i>Equisetum arvense</i> L.	61
Хміль звичайний, <i>Humulus lupulus</i> L.	61
Холодок лікарський, <i>Asparagus officinalis</i> L.	62
Цибуля ведмежа, <i>Allium ursinum</i> L.	62
Цикорій звичайний, дикий, <i>Cichorium intybus</i> L.	62
Цмин пісковий, <i>Helichrysum arenarium</i> (L.) Moench.	62
Чебрець боровий, <i>Thymus serpyllum</i> L.	63
Чебрець звичайний, <i>Thymus vulgaris</i> L.	63
Черета трироздільна, <i>Bidens tripartitis</i> L.	63
Чина лучна, <i>Lathyrus pratensis</i> L.	64
Чистотіл звичайний, <i>Chelidonium majus</i> L.	64
Чорниця звичайна, <i>Vaccinium myrtillus</i> L.	64
Чорнокорінь лікарський, <i>Cynoglossum officinalis</i> L.	65
Шипшина собача, <i>Rosa canina</i> L.	65
Яловець звичайний, <i>Juniperus communis</i> L.	66